

Костецький І.В., Матюшина В.А., Северин Г.К.

Вдосконалення комунікативних здібностей майбутніх лікарів при вивченні гігієнічних питань в системі вищої медичної освіти

Донецький національний медичний університет, м. Краматорськ, Україна

kostetskiyivan@gmail.com, vikperemoga@ukr.net, g.severyn@gmail.com

Костецкий И.В., Матюшина В.А., Северин Г.К.
**Совершенствование коммуникативных способностей
будущих врачей при изучении гигиенических
вопросов в системе высшего
медицинского образования**
Донецкий национальный медицинский университет

Kostetskiy I.V., Matyushina V.A., Severyn G.K.
**Improving the communication skills of future doctors
in the study of hygiene issues in the system
of higher medical education**
Donetsk National Medical University

Вступ

XXI століття характеризується глобальними змінами економічної, політичної, духовної та освітньої сфер і ця обставина вимагає від колективів вищих навчальних закладів здійснювати не тільки професійне навчання, орієнтоване на оволодіння професійною компетентністю, а й виховання грамотних, духовно багатих, національно свідомих спеціалістів, рівень знань яких відповідав би стрімко зростаючим вимогам суспільства. Реалізація принципу «охорона здоров'я в усіх політиках держави» вимагає приділяти увагу соціальним, екологічним та економічним детермінантам здоров'я. Вітчизняна система охорони здоров'я зосереджує свою увагу, в основному, на лікуванні і практично залишає поза увагою профілактику захворювань [1].

Покликання медиків – захищати життя і здоров'я людини, надаючи необхідну медичну допомогу. Сьогодні загострилася увага до таких вічних цінностей як етика та мораль, чесність і непідкупність, зросли вимоги до професійно-етичних якостей лікаря, що зумовлено сучасними об'єктивними труднощами у професійній діяльності лікаря і значним розвитком теоретичної та практичної медицини.

Професійно-етичні якості майбутніх медиків розглядаються як риси особистості, сформовані в результаті сукупності етичних норм і принципів поведінки медичного працівника, що не залежать від зовнішніх умов і обов'язково реалізуються при виконанні професійних обов'язків, проявляються в щоденній діяльності та поведінці. Ці якості обумовлені специфікою медичної діяльності, усвідомленням необхідності гуманного і дбайливого ставлення до людини, навколишнього середовища, як фактору безпеки життєдіяльності, збереження здоров'я здорових людей за допомогою первинної профілактики на індивідуальному, сімейному та популяційному рівні [2].

Ефективна професійна діяльність лікаря безпосередньо залежить від комунікативних процесів, досконалого володіння основами спілкування в професійній сфері. Більш ретельна підготовка студентів в навчальному закладі до цього процесу сприяє зменшенню розриву між академічною освітою та реальною професійною діяльністю, допомагає адаптації фахівця в професійному середовищі [3]. Комунікативна культура лікаря неповторна і унікальна. Вона характеризується специфікою жестикуляції, ходи, міміки, психологічною вразливістю, почуттям симпатії, умінням поставити себе на місце хворого, його родича, іншого лікаря [4].

Сьогодні як ніколи залишається актуальною фраза відомого американського педагога Ральфа Тайлера: «Студент по-справжньому може вивчити тільки те, що робить сам, а не те, що робить викладач» [5]. Його найвідоміша книга щодо якості вищої освіти «Basic Principles of Curriculum and Instruction» видавалася 36 разів, ставши справжнім бестселером сучасної педагогіки.

Мета дослідження: визначення ефективних методик, спрямованих на підвищення навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Матеріали та методи

Використано законодавчі та нормативно-правові акти з питань охорони здоров'я в Україні, публікації у відкритих наукових джерелах. Методи дослідження: бібліографічний, аналітичний, системного підходу.

Результати дослідження та їх обговорення

Програмою навчання в системі вищої медичної освіти з питань гігієни, екології та безпеки життєдіяльності передбачено вивчення важливих гігієнічних напрямків: комунальної гігієни, гігієни харчування, гігієни дітей та підлітків, гігієни праці.

Основне вивчення цієї дисципліни здійснюється на 3 курсі медичного (передбачає 100 годин) та на 2 курсі стоматологічного факультетів (40 годин).

Заняття починаються з оцінки якості самопідготовки студентів з досліджуваних тем, їх здатності аналізувати кілька джерел інформації з даних питань. Викладач оцінює навички студентів щодо формування власних поглядів на існуючі сучасні гігієнічні та екологічні проблеми, здатність студентської аудиторії до аналізу конкретних ситуацій. Частина практичних занять присвячується розробці профілактичних заходів та прогнозуванню результатів від їх впровадження, зачіпаючи медичні, економічні та інші аспекти.

За час навчання у вищому навчальному закладі молоді здобувачі вищої медичної освіти повинні оволодіти навичками продуктивного мислення, навчитися приймати зважені рішення, користуватися отриманими знаннями, передбачити кінцеві результати своєї роботи, вміти співпрацювати із фахівцями суміжних спеціальностей.

Важливою професійною якістю майбутніх лікарів є вміння працювати з різними джерелами інформації. Молоді спеціалісти повинні вміти обґрунтовувати судження, здійснювати повноцінний запис інформації, переносити та використовувати отримані знання в різних ситуаціях, користуватися сучасними способами подачі інформації, яка орієнтована на конкретну аудиторію.

В непростих умовах освітньої діяльності опинився наш Донецький національний медичний університет. Військові дії вже вдруге за всю історію навчального закладу змусили покинути Донецьк (перший раз під час Великої Вітчизняної війни, другий – у зв'язку з проведенням АТО (ООС) з 2014 року).

Основною базою для розміщення адміністрації і більшості теоретичних кафедр стала Донбаська державна машинобудівна академія в м. Краматорську, клінічні кафедри організовані в лікарнях довколишніх міст. Продовжувати навчальний процес довелося в складних умовах: з дефіцитом приміщень, навчальної літератури та посібників, наукових співробітників.

Вивчення дисципліни «Гігієна та екологія» було організовано на базі ДУ «Донецький обласний лабораторний центр МОЗ України» в м. Краматорську. До викладацької діяльності залучені досвідчені спеціалісти профілактичної медицини різних напрямків: з гігієни харчування, комунальної гігієни, гігієни праці, лабораторної медицини. Під час практичних занять студенти мають можливість спостерігати за проведенням лабораторних досліджень об'єктів навколишнього середовища: проб питної води, ґрунту, атмосферного повітря; проведенням інструментальних досліджень фізичних факторів, які проводяться під час соціально-гігієнічного моніторингу фахівцями Краматорської філії ГУ «Донецький обласний лабораторний центр МОЗ України».

Незважаючи на існуючі труднощі, тісний контакт теорії і практики, кафедри та лабораторної установи, дозволили студентам здобувати професійні уявлення про роботу гігієністів і фахівців лабораторної медицини, оскільки часто вони стають якщо не активними

учасниками, то, принаймні, спостерігачами щоденної професійної діяльності фахівців гігієнічного профілю.

Досить ефективним прийомом в навчальному процесі виявився кейс-метод конкретних ситуацій, спрямований на підвищення навчально-пізнавальної діяльності студентів. Кейси представлені чітким викладом конкретної реальної ситуації з необхідними цифровими даними у вигляді єдиного інформаційного комплексу. Робота з такими кейсами починається з розгляду поданих даних, пошуку взаємозв'язку між ними, далі проводиться аналіз наслідків, пропонуються попереджувальні заходи. Активне використання кейс-методу ситуаційного аналізу сприяє розвитку у студентів-медиків аналітичних, дослідницьких, комунікативних навичок, сприяє удосконаленню вмінь майбутніх лікарів аналізувати ситуацію, розробляти стратегію, приймати виважені рішення.

У повсякденній роботі практикуючого лікаря важливе місце займає санітарно-просвітницька робота. Сімейний лікар часто бере участь в лікуванні цілих сімей, в яких сформувалися певні харчові звички, ставлення до власного здоров'я, рівень обізнаності в питаннях профілактики захворювань та ін. Використання сучасних лікувальних маніпуляцій і медикаментів, безумовно, може істотно допомогти хворому. Однак без професійного впливу на фактори, які формують здоров'я конкретної людини, з якого так само складається суспільне здоров'я, вагомого і тривалого поліпшення стану здоров'я досягти досить складно.

Розглядаючи гігієнічні питання, студентам пропонується підготувати профілактичну інформацію у вигляді пам'ятки, бесіди та інше, орієнтуючись на різні аудиторії (діти, батьки, відвідувачі, колеги). Студенти практикуються в усній подачі такої інформації, а також використовуючи сучасні засоби комунікації. Доповнюючи і аналізуючи, представлені один одним роботи, в аудиторії часто виникає жвава дискусія, яка дозволяє виробити найбільш оптимальний варіант подачі профілактичної інформації медичного спрямування.

Щороку в квітні в рамках «Всеукраїнського тижня громадського здоров'я» на нашій кафедрі проводяться заходи, спрямовані на популяризацію здорового способу життя, профілактику інфекційних і неінфекційних захворювань, шкідливих звичок та інше. Найбільший інтерес в 2019 році серед студентів відзначено до тем: промоція здоров'я та баланс індивідуального і суспільного здоров'я.

Перспективи подальших досліджень

Актуальним питанням під час реформування системи охорони здоров'я України залишається стратегія розвитку профілактичної медицини та відсутність чіткої стратегії розвитку цієї галузі. Великий обсяг змін у законодавстві та поточні результати реформування профілактичної медицини ставлять багато викликів перед дисципліною «Гігієна та екологія». Необхідно продовжити вивчення методик ефективного опанування

студентами вищих навчальних закладів медичного профілю сучасних надбань профілактичної медицини

Висновки

Таким чином, одним із сучасних завдань вищої медичної освіти є вміння майбутніх лікарів орієнтуватися у величезному потоці медичної інформації, в тому числі і

з використанням інтернет-ресурсів, досконале володіння навичками отримувати, аналізувати і видавати професійну інформацію, на що й налаштована діяльність колективу кафедри.

Додатково встановлено необхідність корегування робочої програми у зв'язку зі змінами акцентів профілактичної медицини у сучасній Україні.

Література

1. Гушук І.В. Деякі питання розбудови системи громадського здоров'я України / І.В. Гушук // Довкілля та здоров'я. – 2016.- № 4.- С.75-79. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dtz_2016_4_17.
2. Порох Д.О. Сутність професійно-етичних якостей та комунікативних навичок у вдосконаленні вивчення іноземних мов у майбутніх медиків / Д.О. Порох, К.В. Федорова // Український журнал клінічної та лабораторної медицини.- 2013.- Т.8, №4. – С.5-8. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ujkl_2013_8_4_2.
3. Неловкіна-Бернал' О.А. Формування комунікативної компетентності іноземних студентів-медиків на заняттях з мови спеціальності / Бернал' О.А. Неловкіна // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.- 2012.- №15(1).- С.96-102.- Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_15\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_15(1)_16).
4. Яцина О.Ф. Формування комунікативних умінь студентів-медиків у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін / О.Ф. Яцина // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту.– 2008.– Вип. 33.– С.245-248.
5. Tyler, R.W. Basic principles of curriculum and instructions / R.W. Tyler. – Chicago: Chicago University Press, 2013.– 144 p.

References

1. Hushchuk I.V. Deyaki pytannya rozbudovy systemy hromads'koho zdorov'ya Ukrayiny / I.V. Hushchuk // Dovkillya ta zdorov'ya. – 2016.- № 4.- S.75-79. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dtz_2016_4_17.
2. Porokh D.O. Sutnist' profesiyno-etychnykh yakostey ta komunikatyvnykh navychok u vdoskonalenni vyvchennya inozemnykh mov u maybutnykh medykiv / D.O. Porokh, K.V. Fedorova // Ukrayins'kyi zhurnal klinichnoyi ta laboratornoyi medytsyny.- 2013.- T.8, №4. – S.5-8. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ujkl_2013_8_4_2.
3. Nelovkina-Bernal' O.A. Formuvannya komunikatyvnoyi kompetentnosti inozemnykh studentiv-medykiv na zanyattiyakh z movy spetsial'nosti / Bernal' O.A. Nelovkina // Visnyk Luhans'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky. – 2012. – №15(1). – S.96–102. – Rezhym dostupu: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_15\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_15(1)_16).
4. Yatsyna O.F. Formuvannya komunikatyvnykh umin' studentiv-medykiv u protsesi vyvchennya psykholoho-pedahohichnykh dystsyplin / O.F. Yatsyna // Nauk. visn. Uzhhorod. un-tu.– 2008.– Vyp. 33.– S.245-248.
5. Tyler, R.W. Basic principles of curriculum and instructions / R.W. Tyler. – Chicago: Chicago University Press, 2013.– 144 p.

Дата надходження рукопису до редакції: 21.12.2020 р.

Мета дослідження. Визначити ефективні методики спрямовані на підвищення навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Матеріали та методи. Об'єкт дослідження – програми навчання в системі вищої медичної освіти з питань гігієни, екології та безпеки життєдіяльності Предмет дослідження – законодавчі та нормативно-правові акти з питань охорони здоров'я в Україні. Методи дослідження – аналітичний, системного підходу.

Результати. Важливою професійною якістю майбутніх лікарів є вміння працювати з різними джерелами інформації. Молоді спеціалісти повинні вміти обґрунтовувати судження, здійснювати повноцінний запис інформації, переносити та використовувати отримані знання в різних ситуаціях, користуватися сучасними способами подачі інформації, орієнтованими на конкретну аудиторію. Показана ефективність використання в навчальному процесі кейс-методу конкретних ситуацій, спрямованого на підвищення навчально-пізнавальної діяльності студентів. Встановлено важливе місце санітарно-просвітницької роботи у роботі практикуючого лікаря, особливо у сімейного, який в своїй діяльності бере участь в лікуванні цілих сімей, де вже сформувалися певні харчові звички, ставлення до власного здоров'я, рівень обізнаності в питаннях профілактики захворювань та ін.

Висновки. Таким чином, одним із сучасних завдань вищої медичної освіти є вміння майбутніх лікарів орієнтуватися у величезному потоці медичної інформації, в тому числі і з використанням інтернет-ресурсів, досконале

володіння навичками отримувати, аналізувати і видавати професійну інформацію, на що й налаштована діяльність колективу кафедри. Додатково встановлено необхідність корегування робочої програми у зв'язку зі змінами акцентів профілактичної медицини в сучасній Україні.

Ключові слова: комунікативні здібності, охорона здоров'я, гігієна.

Цель исследования. Определить эффективные методики направленные на повышение учебно-познавательной деятельности студентов.

Материалы и методы. Объект исследования – программы обучения в системе высшего медицинского образования по вопросам гигиены, экологии и безопасности жизнедеятельности. Предмет исследования – законодательные и нормативно-правовые акты по вопросам здравоохранения в Украине. Методы исследования – аналитический, системного подхода.

Результаты. Важным профессиональным качеством будущих врачей является умение работать с различными источниками информации. Молодые специалисты должны уметь обосновывать суждения, осуществлять полноценную запись информации, переносить и использовать полученные знания в различных ситуациях, пользоваться современными способами подачи информации, ориентированными на конкретную аудиторию. Показана эффективность использования в учебном процессе кейс-метода конкретных ситуаций, направленного на повышение учебно-познавательной деятельности студентов. Установлено место санитарно-просветительской работы в работе практикующего врача, особенно в семейного, который в своей деятельности участвует в лечении целых семей, где уже сформировались определенные пищевые привычки, отношение к собственному здоровью, уровень осведомленности в вопросах профилактики заболеваний и др.

Выводы. Таким образом, одной из современных задач высшего медицинского образования является умение будущих врачей ориентироваться в огромном потоке медицинской информации, в том числе и с использованием интернет-ресурсов, владение навыками получать, анализировать и выдавать профессиональную информацию, на что нацелена деятельность коллектива кафедры. Дополнительно установлена необходимость корректировки рабочей программы в связи с изменениями акцентов профилактической медицины в современной Украине.

Ключевые слова: коммуникативные способности, здравоохранение, гигиена.

Purpose of the study. Identifying effective ways to raise training and learning activities among students.

Materials and methods. Object of study is education programs in the system of higher medical education on hygiene, ecology, and safety. Subject of study is legislation and regulation of public health issues in Ukraine.

Results. One of the important professional skills of future doctors is the ability to work with different sources of information. Young professionals have to be able to reason the conclusions, record the information properly, and apply their knowledge in different situations, use modern techniques of presenting information intended for certain audience. The study has shown the efficiency of using the case-method of specific situations in the educational process; the main goal of this method is raising the training and learning activities among students. The role of sanitary and educational activities in the work of a practicing doctor has been established, especially in the work of family doctors, who participate in the treatment of entire families in which certain dietary habits, attitudes towards their own health, the level of awareness in the prevention of diseases, etc. have already been formed.

Conclusions. Thus, one of the modern tasks of higher medical education is the ability of future doctors to be conversant in a huge flow of medical information, including using Internet resources, the skills to receive, analyze and give professional information, which is what the department's staff is aimed at. Additionally, the need to adjust the work program to the changes in preventive medicine in modern Ukraine was identified.

Key words: communication skills, health care protection, hygiene.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflicts of interest: absent.

Відомості про авторів

Костецький Іван Володимирович – асистент кафедри організації вищої освіти, управління охороною здоров'я та гігієни, Донецький національний медичний університет; 84331, Україна, Донецька область, м. Краматорськ, бул. Машинобудівників, 39. kostetskiyivan@gmail.com.

Матюшина Вікторія Олексіївна – завідувачка відділення організації санітарно-гігієнічних досліджень, Державна установа «Донецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України»; вулиця Аероклубна, 2, м. Краматорськ, Донецька область, 84307. vikperemoga@ukr.net.

Северин Григорій Костянтинович – к.мед.н., доцент, доцент кафедри організації вищої освіти, управління охороною здоров'я та гігієни, Донецький національний медичний університет; 84331, Україна, Донецька область, м. Краматорськ, бул. Машинобудівників, 39. g.severyn@gmail.com.